

Posudek na disertační práci Ondřeje Srby „Historie a orální tradice Altajských Urianchajců“

Filozofická fakulta UK 2019

Ondřej Srba se ve své disertační práci zabývá částí ústní tradice Altajských Urianchajců, kterou sám označuje jako „historickou orální tradici“ a která je svými nositeli nazývána slovem *tuuh*, překládaným obvykle jako „dějiny“.

Altajští Urianchajci jsou smíšenou skupinou hovořící zčásti tuvsky a zčásti ojratským (západomongolským) dialektem. Zatímco tuvanojazyční Urianchajci opakovaně přitahují pozornost západních badatelů, mongolozazyčnou částí se dosud zabývali téměř výhradně mongolští a čínští vědci. Altajští Urianchajci jsou v Mongolsku známi svou relativně dobře zachovanou ústní tradicí a autorem vybraná skupina je navíc pro historika zajímavá svými dějinami přeshraničních migrací ve 20. století.

Ondřej Srba byl hned zpočátku práce na disertaci konfrontován se zásadním metodologickým problémem, když se ukázalo, že získaný materiál není „orální historií“ ve smyslu, v jakém ji používá euroamerická historická věda jako doplňující zdroj pro psanou historii. Bylo tedy třeba nejen najít jiný rámec, ale také změnit celé směřování práce, především ve smyslu zaměření na orální tradici jako takovou, její vnitřní zákonitosti a dynamiku, tedy na popis, analýzu a interpretaci získaného korpusu. V tomto ohledu je třeba ocenit autorovo odhodlání, s jakým se vydal do oblastí cizích jeho dosavadnímu, čistě historiografickému přístupu, a poctivost, s níž v průběhu výzkumu a doplňování materiálu průběžně nahrazoval starší interpretace novějšími. Za cíl své disertační práce posléze zvolil „strukturovaný popis ... orální tradice“ (str. 14) Altajských Urianchajců, jak ji zachytil v průběhu několikaleté dokumentace.

Sběr textů, prováděný v odlehlých, často příhraničních oblastech Mongolska a Číny, vyžadoval nejen skvělou znalost mongolštiny (včetně porozumění ojratským varietám) a čínštiny, ale také velkou míru odvahy, odhodlání a vynikající znalost mongolského i čínského prostředí.

Výsledná práce po extenzivním krácení obsahuje 217 stran textu, 70 stran textových příloh a 32 stran obrazových příloh. Text práce sestává, mimo úvodní a závěrečnou kapitulu, z pěti oddílů.

V první kapitole se autor věnuje vymezení metodologických rámců práce, především ve vztahu k pracím J. Vansiny a západních teoretiků orální historie. Kromě konstatování, že pojmy „orální tradice“ a „orální historie“ jsou ve zkoumaném prostředí těžko oddělitelné (str. 16, 17), upozorňuje na to, že Altajští Urianchajci, (což platí pro většinu centrálněasijských kočovníků), nejsou typickým příkladem „orální kultury“ mimo jiné i díky tradičnímu používání písma. Následuje přehled dosavadního výzkumu orální historie Mongolska a soupis dosavadních publikací a výzkumů orálních tradic Altajských Urianchajců v Mongolsku a Číně.

Druhá kapitola uvádí čtenáře do nezbytného kontextu doložených dějin Altajských Urianchajců. Třetí kapitola („Hlavní rysy orální historie Altajských Urianchajců“) je podle mého názoru velmi užitečným shrnutím specifik zkoumaného materiálu, které lze rozhodně uplatnit v další analýze tohoto žánru.

Čtvrtá kapitola – „Význam a úloha orální tradice pro komunitu Altajských Urianchajců“ – tvoří přechod mezi více metodologickými a čistě materiálovými částmi práce. Vzhledem k tomu, že i zde

autor dochází k určitému zobecnění, bylo by z hlediska celku práce lépe přesunout část konkrétních detailů a příkladů do textové přílohy.

Pátá kapitola („Struktura orální tradice“), která podle autora tvoří jádro práce, přináší největší množství konkrétního materiálu. Ondřej Srba uspořádal obsah orální tradice podle „typů hlavních postav“ jednotlivých narativů. Zároveň v této kapitole zmiňuje, že přirozenější osnovou – z hlediska informantů – by byly lokální genealogie. U jednotlivých postav jako hlavních jednotek klasifikace však zůstává jako u vhodného prostředku k uchopení „zvenčí“, což se mi jeví jako opodstatněné. Obsah této kapitoly – materiál narativů, komentáře k nim a použitá struktura členění vybízí k zajímavé otázce, do jaké míry *jakákoli* selekce a členění sebraného materiálu (centrálněasijských) orálních tradic vizuálně mění celkový charakter takového „korpusu“ v jeho přirozeném prostředí a funkci, co se při těchto procesech ztrácí a zda je vůbec možné nějakým způsobem zachytit a předat autentický celek takového orální tradice.

Zde by mne také zajímalo, jak se konkrétně projevuje to, že rodové genealogie jsou „přirozenou strukturou“ orální historie, respektive jak by mohl vypadat popis sebraného korpusu na základě genealogií namísto použitého členění podle typů postav? Mohl by takový popis být přístupný i čtenáři zvnějšku?

Práce je po formální stránce konzistentní, přesto se však autor, jistě zčásti kvůli délce textu a množství ukázek, nevyhnul drobným nesrovnalostem, z nichž nejnápadnější jsou stopy zapracování článků v podobě občasných použití jiné citační normy.

Co se týče akademického přínosu práce, není pochyb o mimořádné užitečnosti získaného primárního materiálu, jaký v určitém smyslu nemá v mongolisticke období. Jedná se, pokud je mi známo, o první takto rozsáhlý korpus svého žánru („historické orální tradice“) u konkrétní centrálněasijské komunity. Publikace textu disertace, nejlépe v angličtině, bude rovněž velice užitečná, neboť komentované a přeložené texty mohou sloužit nejen mongolisticke komunitě, ale i širší akademické veřejnosti jako nový a cenný materiál.

Práce přináší i mnoho výzev především metodologického charakteru. Celkově se nabízí hledání nových teoretických rámců pro zkoumaný žánr, jehož existence u dalších centrálněasijských komunit je předběžně doložena, a který se zdá pouze částečně odpovídat „orální tradici“ ve Vansinově definici.

Pro publikaci nicméně doporučuji některé úpravy předloženého textu.

Především doporučuji teoretické kapitoly zbavit přemíry konkrétních detailů a rozsáhlých příkladů, která poněkud ztěžuje sledování argumentace. Některé detailní pasáže v úvodních kapitolách, jako je příběh Čultem da lamy v kapitole druhé, postačí zmínit stručně a rozvést až v příslušném popisném oddílu. Podobné „prosvětlení“ by si plošně zasloužila i pátá kapitola, která zjevně nese stopy nedostatku času v dokončovací fázi – některé detailní explikace jako např. oddíl 5.2.3.3 nejsou již pro představu o celku/obsahu zkoumaného korpusu důležité a odvádějí čtenářovu pozornost jinam. U jiných pasáží, jako oddíl o lyžování u Urianchajců na str. 167, není jasné, jaký je důvod jejich začlenění na konkrétní místo.

Závěry

Předložená práce je na jedné straně výsledkem náročného a dlouhodobého terénního výzkumu v těžko přístupných oblastech mongolského a čínského venkova, na druhé straně nesnadného procesu hledání cest k uchopení sebraného materiálu. Oceňuji, že se autor ani v jednom případě nesnažil si

cestu jakkoli usnadnit a poctivě se vyrovnával s překvapeními v terénním výzkumu i textech samých.

Metodologicky je práce velmi poctivou snahou popsat a ukázat (hypotetický) celek orální tradice Altajských Urianchajců v jeho reálném tvaru, dynamice a funkcích, které zatím stále částečně plní ve zkoumané komunitě. Tento cíl se ovšem částečně kříží s autorovou snahou uvést v práci materiál v jeho co největší úplnosti a s co největším množstvím vysvětlujících detailů, které ztěžují sledování argumentačních linií a zastiňují zajímavé teoretické postřehy. Struktura některých částí je navíc zbytečně komplikovaná, což lze připsat hloubce autora ponoření do tématu na úkor odstupu od něj.

Jak řečeno, publikaci rozhodně doporučuji po výše naznačeném začištění.

Požadavky kladené na doktorskou práci předložená práce přinejmenším splňuje, proto ji doporučuji k obhajobě.

Veronika Zikmundová
školitel

V Praze 13. 7. 2019